

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้

1. ลักษณะของปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้

จากการศึกษาเรื่องบทบาทของเจ้าหน้าที่ในคดีล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 พบว่า กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิของเจ้าหน้าที่ไว้หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิในการได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ด้วยวิธีการแบ่งเฉลี่ยตามสัดส่วนแห่งหนี้ เจ้าหนี้จะได้รับส่วนแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้ในสัดส่วนมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย หากสามารถรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ได้มาก เจ้าหนี้ก็จะได้รับส่วนแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์สินของลูกหนี้ ไม่ว่าจะเป็นพิทักษ์ทรัพย์สินชั่วคราวหรือพิทักษ์ทรัพย์สินเด็ดขาด อำนาจของลูกหนี้ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของตนจะสิ้นสุดลง อำนาจดังกล่าวทั้งหมดจะตกเป็นของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินแต่เพียงผู้เดียว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินมีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำมาจัดสรรแบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินจึงมีความจำเป็นต้องรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ ทั้งเรื่องเกี่ยวกับกิจการ ทรัพย์สิน ความประพฤติของลูกหนี้ เพื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินจะได้ติดตามทวงถามเก็บรวบรวมทรัพย์สินหรือเงินหรือสิทธิเรียกร้อง เพิกถอนการโอนหรือการกระทำเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ บรรดาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวทั้งหมดนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินสามารถรับทราบได้จากคำชี้แจงของลูกหนี้ และการไต่สวนลูกหนี้เป็นสำคัญ โดยเริ่มจากการสอบถามลูกหนี้ บัญชีกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ สมุดบัญชีการค้าที่ยึดได้จากลูกหนี้ หรือโดยวิธีอื่น เช่น การช่วยชี้ช่องของเจ้าหนี้¹ เป็นต้น

¹ ประพนธ์ ศาตะมาน และ ประการ กาญจนศุณย์, ข้อสังเกตในการขังน้ำหนักร
พยานหลักฐาน การเขียนคำพิพากษาและหลักปฏิบัติในกฎหมายล้มละลาย, (กรุงเทพมหานคร:
โรงเรียนช่างพิมพ์เพชรรัตน์, 2512), น. 93.

แต่ด้วยเหตุที่กระบวนการรวบรวมและจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ถูกกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อย่างในปัจจุบัน พบว่ายังมีข้อจำกัดและข้อบกพร่องบางประการ เช่น เรื่องการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ และการขาดความร่วมมือจากบรรดาเจ้าหนี้ ในขณะที่กฎหมายให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ในการได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยไม่ได้บัญญัติให้เจ้าหนี้เหล่านั้นต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เว้นแต่เฉพาะเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ ดังที่บัญญัติในมาตรา 155 เท่านั้น

อย่างไรก็ดี แม้จะมีข้อจำกัดและข้อบกพร่องในกระบวนการจัดการรวบรวมทรัพย์สินโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ตาม แต่หากมีความเป็นไปได้ว่า การกำหนดให้เจ้าหนี้มีบทบาทในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือชักจูงให้เจ้าหนี้มีส่วนร่วมในกระบวนการได้ ไม่ว่าในรูปแบบใด อาจมีส่วนช่วยให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถเข้าถึงข้อมูลเรื่องเกี่ยวกับกิจการ ธุรกิจ ทรัพย์สิน และเรื่องเกี่ยวกับตัวลูกหนี้มากขึ้นได้ ก็ควรที่จะกำหนดให้เจ้าหนี้มีบทบาทในการรวบรวมทรัพย์สินด้วย

จากการศึกษาบทบาทของเจ้าหนี้ที่มีต่อกระบวนการล้มละลายของประเทศอังกฤษ และตามแนวทางการร่างกฎหมายของ UNCITRAL นั้น ไม่พบว่ากฎหมายมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหนี้ในเรื่องการรวบรวมทรัพย์สินไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่จะมุ่งเน้นไปถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิด้วยตนเอง หรือใช้สิทธิโดยผ่านทางที่ประชุมเจ้าหนี้ หรือกรรมการเจ้าหนี้ เพราะหน้าที่ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ย่อมเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official Receiver) ผู้จัดการทรัพย์สินหรือทรัสต์ (Trustee) หรือผู้แทนในคดีล้มละลาย (Insolvency Representative)

ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่ควรพิจารณาและศึกษาว่า กฎหมายล้มละลายของไทยควรกำหนดให้เจ้าหนี้มีบทบาทในกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินอย่างไรบ้าง และสมควรหรือไม่ที่จะกำหนดให้เจ้าหนี้มีบทบาทในกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินเพิ่มเติมจากกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน

2. สาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหนี้ ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้

2.1 การกำหนดบทบาทของเจ้าหนี้

เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ พระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 27 กำหนดให้เจ้าหนี้ที่ประสงค์จะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ต้องยื่นขอรับชำระหนี้เข้ามาในคดีตามเงื่อนไขและวิธีการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ที่ได้ฟ้องคดีแพ่งไว้แล้ว แต่คดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณา หรือเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ก็ตาม หากเจ้าหนี้มิได้ยื่นขอรับชำระหนี้เข้ามาในคดี จะส่งผลให้เจ้าหนี้หมดสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้เกี่ยวกับหนี้ซึ่งอาจขอรับชำระได้อีก และเสียสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการ

ภายหลังจากที่เจ้าหนี้ได้ยื่นขอรับชำระหนี้เข้ามาในคดีแล้ว กฎหมายได้บัญญัติรับรองสิทธิของเจ้าหนี้ไว้ 2 วิธี คือ

1. สิทธิในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้โดยผ่านทางเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพราะการทำหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าจัดการกิจการ ทรัพย์สินของลูกหนี้ ด้วยการเข้ายึด เก็บรวบรวม รับเงินหรือทรัพย์สินซึ่งจะตกได้แก่ลูกหนี้หรือซึ่งลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับจากผู้อื่น การสอบสวนหนี้ การเพิกถอนนิติกรรม หรือการจัดการด้วยวิธีอื่นใด ล้วนแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งสิ้น หากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถจัดการ รวบรวม และรักษามูลค่ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้มากเท่าไร เจ้าหนี้ก็ย่อมมีสิทธิได้รับชำระหนี้ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

2. สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วยตนเอง หรือโดยผ่านทางที่ประชุมเจ้าหนี้ (Creditors' Meeting) และกรรมการเจ้าหนี้ (Creditors' Committee)

เมื่อศึกษาถึงการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นเพียงผู้เดียวที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อนำมาแบ่งเฉลี่ยให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ แต่การทำหน้าที่รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ยังมีข้อจำกัดที่ทำให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น ข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ และการขาดความร่วมมือจากบรรดาเจ้าหนี้ เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ได้จากคำให้การ คำชี้แจง และการไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผยเท่านั้น ขาดการตรวจสอบบัญชีกิจการและ

ทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่งอย่างการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (Certified Public Accountant หรือ CPA) การจัดให้มีการตรวจสอบบัญชีกิจการและทรัพย์สินของลูกค้าในระดับปกติจึงไม่สามารถสะท้อนให้ปรากฏถึงความจริงเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ กิจการหรือทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่งได้ ดังนั้น เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ กิจการหรือทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่งได้มากขึ้น เจ้าหนี้จึงควรมีบทบาทในการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือหรือให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมและจำหน่ายทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทำการติดตามรวบรวมทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่งเข้าสู่กองทรัพย์สินและมีส่วนช่วยให้กองทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่งเพิ่มพูนขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นด้วย

การทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่งตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 155 กำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ เนื่องจากกฎหมายมองว่าเจ้าหนี้ผู้ริเริ่มฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายหรือเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ เป็นผู้ที่น่าจะมีข้อมูลเกี่ยวกับลูกหนี้ กิจการหรือทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่งได้ดีกว่าบุคคลอื่น ทันทียที่ลูกหนี้เริ่มส่งสัญญาณว่าจะไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ตามปกติ เจ้าหนี้มักเป็นบุคคลแรกที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ นั้น หากเจ้าหนี้ได้ติดตามเอาใจใส่ลูกหนี้ ย่อมทราบได้ว่าลูกหนี้ อาจเริ่มทำการย้ายถ่ายเททรัพย์สิน ประกอบกับการทำหน้าที่ฟ้องคดีของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ กฎหมายถือว่าการทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนเจ้าหนี้รายอื่น เนื่องจากทันทีที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด บรรดาเจ้าหนี้อื่นไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้ที่ได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้วหรือไม่ก็ตาม จะถูกจำกัดสิทธิให้ดำเนินการทางกฎหมายใดๆ กับลูกหนี้เกี่ยวกับหนี้ซึ่งอาจขอรับชำระหนี้ได้อีก ทั้งการดำเนินคดีเป็นคดีแพ่งหรือคดีล้มละลาย ด้วยสถานะของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ที่ถือว่าเป็นตัวแทนของเจ้าหนี้ จึงเป็นเหตุให้กฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่สำหรับเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไว้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะบทบาทในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่ง และการให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

การที่กฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไว้เป็นพิเศษเช่นนี้ จึงเกิดเป็นปัญหาตามมาว่า บรรดาเจ้าหนี้อื่นที่มีได้อยู่ในสถานะเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์จึงไม่ให้ความสำคัญหรือให้ความร่วมมือกับกระบวนการดังกล่าว และรอรับแต่ส่วนแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้จากกองทรัพย์สินเท่านั้น เนื่องจากเจ้าหนี้มักมองว่าการติดตามรวบรวมทรัพย์สินเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เมื่อเจ้าหนี้เลือกเข้าสู่กระบวนการล้มละลายแล้ว เจ้าหนี้ย่อมมีความต้องการและมั่นใจว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะสามารถจัดการและรวบรวมทรัพย์สินของลูกค้าหนึ่งแทนตนได้ หากการ

เข้าสู่กระบวนการล้มละลายเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องรับหน้าที่ติดตามรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย อาจเป็นการสร้างภาระให้กับเจ้าหนี้มากเกินไป ประกอบกับการที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์มีหน้าที่กระทำการเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้โดยทั่วไป จึงไม่มีความจำเป็นที่ตนจะต้องให้ความช่วยเหลือหรือให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินแต่อย่างใด และเมื่อเจ้าหนี้ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้เข้ามาในคดี กฎหมายได้ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้แล้ว สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ ไม่ที่จะเป็นการใช้สิทธิโดยผ่านทางเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือใช้สิทธิของตนเองหรือโดยผ่านทางที่ประชุมเจ้าหนี้หรือกรรมการเจ้าหนี้ ดังนั้น การเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้จึงเป็นสิ่งที่เจ้าหนี้สามารถเลือกได้ว่าจะใช้สิทธิของตนเองหรือไม่

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นประเด็นที่ควรพิจารณาว่า กฎหมายควรกำหนดบทบาทของเจ้าหนี้ในกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายอย่างไร

จากประเด็นปัญหาเรื่องการกำหนดบทบาทของเจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ มีแนวคิดแยกออกเป็น 2 กรณี คือ

1. การกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้
2. การกำหนดให้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้

แนวความคิดแรก

แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดให้เจ้าหนี้มีบทบาทหน้าที่ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ มีที่มาจากการพิจารณาถึงความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายว่ามีความต้องการให้การจัดการและรวบรวมทรัพย์สินนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้ ให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้อย่างเสมอภาค เท่าเทียมกันตามสัดส่วนแห่งหนี้ และผู้ที่จะได้รับประโยชน์โดยตรงจากกระบวนการรวบรวมทรัพย์สิน คือเจ้าหนี้ ดังนั้น เจ้าหนี้จึงควรเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในกระบวนการ ด้วยการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ รวมถึงให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวลูกหนี้ กิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ เพราะท้ายที่สุดแล้วเจ้าหนี้ก็จะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการทำหน้าที่ดังกล่าว

เมื่อมีแนวความคิดว่าควรกำหนดให้เจ้าหนี้มีบทบาทหน้าที่ในการรวบรวมทรัพย์สินแล้ว ยังมีประเด็นที่ควรพิจารณาต่อไปว่า ควรกำหนดให้หน้าที่ดังกล่าวนั้น เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้รายใดรายหนึ่งแต่เพียงรายเดียว (ในที่นี้หมายถึงเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์) หรือควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ทุกราย

- ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์

ในเบื้องต้น เจ้าหนี้ผู้ริเริ่มคดีล้มละลายหรือเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ ถือว่าเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับลูกหนี้มากที่สุด เพราะในการเริ่มต้นฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายนั้น เจ้าหนี้ผู้ริเริ่มคดีต้องมีการสืบเสาะ ค้นหาทรัพย์สินของลูกหนี้มาบ้างแล้วว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินอะไร อยู่ที่ไหน สามารถบังคับชำระหนี้ได้หรือไม่ คำนึงกับเวลา ค่าใช้จ่าย และค่าธรรมเนียมที่เจ้าหนี้ต้องเสียไปอันเนื่องมาจากการดำเนินคดีหรือไม่ เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์จึงเป็นผู้ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ดีกว่าเจ้าหนี้คนอื่น จึงเกิดเป็นแนวคิดที่ว่า เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เป็นผู้ที่อยู่ในสถานะที่เหมาะสมจะทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ ให้ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

จากพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 155 กำหนดให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์มีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า การกำหนดบทบาทของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไว้เช่นนี้ เป็นอุปสรรคประการสำคัญที่เป็นสาเหตุให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่ได้เกิดความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากบรรดาเจ้าหนี้คนอื่นเนื่องจากพื้นฐานความคิดของเจ้าหนี้อาจยังติดอยู่กับการฟ้องบังคับคดีเป็นคดีแพ่ง ซึ่งเป็นการฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้แต่ละราย การขวนขวายหรือเร่งสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ แม้จะเกิดภาระและค่าใช้จ่าย แต่ผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำเช่นนั้นก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ของตัวเจ้าหนี้เอง แตกต่างกับการฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายที่มีความต้องการให้เจ้าหนี้ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้เอง เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์จึงอาจมีความคิดว่า แม้จะติดตามรวบรวมสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เท่าไร ก็ต้องนำมาวมเป็นกองทรัพย์สินในคดีและแบ่งเฉลี่ยให้กับเจ้าหนี้คนอื่นตามสัดส่วนโดยเท่าเทียมกัน ส่วนเจ้าหนี้คนอื่นก็ควรที่จะได้รับส่วนแบ่งโดยไม่ให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมต่อกระบวนการแต่อย่างใด เพราะถึงอย่างไรเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ก็มีหน้าที่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ทุกราย

นอกจากนี้ จำนวนหนี้ที่เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ไม่ใส่ใจให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการเท่าที่ควร เพราะหากเจ้าหนี้มีจำนวนหนี้ซึ่งอาจขอรับชำระหนี้ได้เป็นจำนวนไม่มาก หรือเป็นที่แน่นอนว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินเหลือพอที่จะจัดสรรแบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ได้ การขวนขวายหรือให้ความช่วยเหลือแก่กระบวนการรวบรวมทรัพย์สินก็จะไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหนี้นั้นๆ เท่าที่ควร

มีข้อสังเกตว่า แม้กฎหมายจะกำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไว้แล้ว แต่ผลของการที่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไม่ทำหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ มิได้ทำให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์

ต้องเสียประโยชน์หรือเสียสิทธิใดๆ ที่มีต่อกระบวนการ กฎหมายบัญญัติแต่เพียงว่า หากเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ขัดขึ้นหรือละเลยไม่ช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ด้วยความเห็นชอบของที่ประชุมเจ้าหนี้ มีอำนาจแต่งตั้งเจ้าหนี้คนอื่นเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์แทนต่อไปได้ (มาตรา 156) ซึ่งเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ไม่ได้ใส่ใจหรือให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพราะเห็นว่าไม่มีมาตรการหรือผลร้ายอย่างใดเกิดขึ้นกับตนอันเนื่องมาจากการไม่ทำหน้าที่นั้น

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินกระบวนการล้มละลายบรรลุถึงวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง การปรับเปลี่ยนแนวความคิดของเจ้าหนี้ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เพราะหากเจ้าหนี้ได้เล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าสู่กระบวนการว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหมดทุกราย และให้ลูกหนี้ได้รับโอกาสในการชำระหนี้สิน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อบุคคลภายนอก และสังคมโดยรวม การให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน ก็จะได้รับความร่วมมือที่ดีจากบรรดาเจ้าหนี้อย่างเต็มที่

ทั้งนี้ ต้องยอมรับว่าการปรับเปลี่ยนแนวคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งทำได้ยาก หากต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม อาจต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดเป็นหน้าที่หรือมีมาตรการลงโทษ ไม่เช่นนั้นบทบัญญัติของกฎหมายอาจถูกละเลย ไม่ได้นำมาปฏิบัติให้เกิดผลตามต้องการได้

สำหรับการแก้ปัญหาในเบื้องต้น นอกเหนือจากปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายใหม่แล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า สามารถสร้างแรงจูงใจหรือลดภาระด้านค่าใช้จ่ายของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ที่อาจเกิดขึ้นจากการทำหน้าที่ช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน ด้วยการกำหนดให้ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ มีสิทธิได้รับชดเชยคืนจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อน เพราะเมื่อการทำหน้าที่ดังกล่าวไม่ได้สร้างภาระพิเศษเพิ่มเติมจากเจ้าหนี้อื่น เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ก็จะยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ พร้อมกับกำหนดให้มีการเสนอขออนุมัติค่าใช้จ่ายจำนวนดังกล่าวจากที่ประชุมเจ้าหนี้ด้วย เพื่อป้องกันมิให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงเกินไป

- ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ทุกราย

ความเห็นอีกแนวทางหนึ่ง กรณีที่เห็นควรกำหนดให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ คือ การกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ทุกราย เพราะหากพิจารณาถึงประโยชน์ที่บรรดาเจ้าหนี้ได้รับจากกระบวนการล้มละลายและกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ เห็นได้ว่า ล้วนแต่เป็นการกระทำไปเพื่อประโยชน์ร่วมกันของบรรดาเจ้าหนี้โดยทั่วไป การ

รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ทำได้มาก ย่อมส่งผลต่อสัดส่วนการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ด้วย จากเหตุผลเรื่องประโยชน์อันร่วมกันของเจ้าหนี้เอง จึงเป็นที่มาของแนวความคิดอีกแนวทางหนึ่งว่า การกำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายนั้น ไม่ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้รายใดรายหนึ่งหรือเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เพียงผู้เดียว แต่ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ทุกราย เพราะมิเช่นนั้นแล้ว บรรดาเจ้าหนี้อื่นที่มีได้อยู่ในสถานะเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ ก็จะไม่ให้ความสำคัญหรือใส่ใจเข้าร่วมในกระบวนการ เพราะถึงอย่างไร เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ก็มีหน้าที่ต้องกระทำเพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้โดยทั่วไป

นอกจากนี้ การกำหนดให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เป็นผู้เดียวที่มีหน้าที่รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ มักมีปัญหาตามมาว่า เจ้าหนี้อื่นที่มีได้มีสถานะเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ มักจะเฉย ไม่ใส่ใจเข้าร่วมในกระบวนการ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของตน และรอรับส่วนแบ่งเฉลี่ยแต่เพียงอย่างเดียว ประกอบกับเคยมีคำวินิจฉัยของศาลฎีกา เป็นคำพิพากษาฎีกาที่ 906/2519 วินิจฉัยว่า เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เป็นผู้ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายล้มละลาย มาตรา 155 ส่วนเจ้าหนี้อื่นซึ่งเป็นเจ้าหนี้ธรรมดาผู้หนึ่ง จึงไม่มีหน้าที่และความรับผิดชอบใด ๆ เป็นการส่วนตัวโดยตรงตามกฎหมาย แม้เจ้าหนี้รายดังกล่าวจะได้ยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เสนอตัวเข้าช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน และรับรองจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์ ตลอดจนค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินด้วยก็ตาม เมื่อภายหลังปรากฏว่าเจ้าหนี้รายดังกล่าวกลับปฏิเสธความรับผิดชอบ ไม่นำค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมมาชำระต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ไม่มีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าหนี้นั้นนำเงินค่าธรรมเนียมการยึดทรัพย์และค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีมาวางได้

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว สามารถนำมาเทียบเคียงกับกรณีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สินได้ว่า หากกฎหมายกำหนดให้หน้าที่ในการรวบรวมทรัพย์สินเป็นของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์แต่เพียงผู้เดียว และต่อมามีเจ้าหนี้รายอื่นเสนอตัวเข้ามาทำการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ ช่วยชี้ช่อง หรือสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ อาจเกิดประเด็นปัญหาว่ากฎหมายจะรับรองสิทธิหรือกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าหนี้ดังกล่าวได้มากน้อยเพียงใด หากเกิดมีค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินขึ้น ความรับผิดชอบในบรรดาค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมเหล่านั้น จะเป็นความรับผิดชอบของผู้ใด

ดังนั้น หากกำหนดให้เจ้าหนี้มีบทบาทหน้าที่ในการรวบรวมทรัพย์สินแล้ว จึงไม่ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่เฉพาะเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เพียงผู้เดียว แต่ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้

ทุกราย เพื่อให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เกิดความร่วมมือจากบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย และให้เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์อย่างถ้วนหน้ากัน

แนวความคิดที่สอง

อีกแนวคิดหนึ่งเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สิน คือ การกำหนดให้เป็นสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการของเจ้าหนี้ ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดและสาเหตุในการตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย เมื่อเจ้าหนี้เลือกใช้กระบวนการตามกฎหมายล้มละลายเพื่อเป็นหนทางแก้ปัญหากรณีลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว เจ้าหนี้นี้ย่อมมีความต้องการให้มีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้ามาจัดการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำบรรดาทรัพย์สินเหล่านั้นมาชำระหนี้ให้กับตนและเจ้าหนี้รายอื่น ประกอบกับเหตุผลว่าการที่ลูกหนี้อยู่ในภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัวจนต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายนั่น เป็นสิ่งที่ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายมากอยู่แล้ว เนื่องจากกฎหมายบังคับให้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายในหนี้ที่อาจรับชำระได้และมีความประสงค์จะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ นั้น ต้องเข้ามาในคดีด้วยการยื่นคำขอรับชำระหนี้ จากนั้นกฎหมายจะให้สิทธิแก่บรรดาเจ้าหนี้เหล่านั้นด้วยการได้รับชำระหนี้เป็นส่วนแบ่งเฉลี่ยจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามสัดส่วนแห่งหนี้ ให้เจ้าหนี้ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งมักปรากฏเป็นส่วนใหญ่กว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ที่รวบรวมได้ย่อมไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้เต็มจำนวน เจ้าหนี้จะได้รับจัดสรรแบ่งเฉลี่ยตามส่วนเท่านั้น

ดังนั้น เมื่อเจ้าหนี้ตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการล้มละลายแล้ว จึงไม่ควรกำหนดหน้าที่อย่างใดอันอาจทำให้เจ้าหนี้ต้องรับภาระเพิ่มขึ้น รวมถึงบทบาทหน้าที่ในการติดตามรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย เพราะอาจมีผลเป็นการสร้างภาระให้กับเจ้าหนี้มากเกินไป นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่หลักแต่เพียงผู้เดียวในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย พร้อมกับรับรองสิทธิให้เจ้าหนี้สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวได้ ฉะนั้น การให้ความร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการติดตามรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้จึงถือเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการ เมื่อเห็นควรกำหนดให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้แล้ว ในขณะเดียวกันก็มีความต้องการกระตุ้นให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเข้าร่วมในกระบวนการมากขึ้น จึงควรกำหนดให้มีสิ่งจูงใจแก่เจ้าหนี้ หรือให้เจ้าหนี้ได้รับค่าใช้จ่ายในการติดตามรวมทรัพย์สินคืนจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เพราะท้ายที่สุดแล้ว ผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ก็คือตัวเจ้าหนี้เอง และถ้าหากเจ้าหนี้ไม่ให้ความสำคัญหรือไม่ใส่ใจเข้าร่วมในกระบวนการ ผลร้าย

ที่เจ้าหนี้จะได้รับคือการได้รับชำระหนี้ในสัดส่วนที่น้อยลง เพราะสัดส่วนการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้นั้น ย่อมแปรผันตามจำนวนและมูลค่าทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ทำการรวบรวมได้

2.2 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้

นอกจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะสามารถติดตามและรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ได้จากข้อมูลที่ได้รับจากคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ การไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผย การเรียกให้บุคคลที่รับว่าเป็นหนี้ลูกหนี้หรือรับว่ามีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในครอบครองให้ชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สิน ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เรียกให้บุคคลชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินแก่ตน และการใช้สิทธิทวงหนี้แล้ว การได้รับข้อมูลจากบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับลูกหนี้ หรือบุคคลใดที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้ หรือจากการช่วยชี้ช่องของเจ้าหนี้ จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะมีส่วนช่วยให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ สามารถแยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

1. กรณีที่เจ้าหนี้มีทรัพย์สินของลูกหนี้ในความครอบครอง

บุคคลหนึ่งที่ยึดว่ามีความใกล้ชิดกับลูกหนี้ นอกเหนือไปจากบุคคลภายในของลูกหนี้ (ตามคำนิยามในมาตรา 6) คือ เจ้าหนี้ เพราะเจ้าหนี้เป็นบุคคลที่อยู่ในข่ายและมีโอกาสที่จะมีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในความครอบครอง ซึ่งอาจมีที่มาจากการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ทำให้เจ้าหนี้รายดังกล่าวอยู่ในฐานะเป็นเจ้าหนี้มีประกันตามกฎหมายล้มละลาย แต่การกล่าวถึงเจ้าหนี้มีประกันอาจไม่ใช่ประเด็นที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ เพราะเจ้าหนี้มีประกันย่อมมีสิทธิเหนือทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันซึ่งลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อนถูกพิทักษ์ทรัพย์ มีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินซึ่งเป็นหลักประกัน แม้ว่าจะไม่ได้ยื่นขอรับชำระหนี้เข้ามาในคดีก็ตาม เพียงแต่ต้องยอมให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตรวจดูทรัพย์สินนั้น² ประกอบกับกฎหมายได้มีบทบัญญัติในกรณีที่เจ้าหนี้มีประกันขอรับชำระหนี้โดยไม่แจ้งว่าเป็นเจ้าหนี้มีประกันไว้แล้ว โดยกำหนดให้เจ้าหนี้มีประกันต้องคืนทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และให้

² พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 95.

สิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นเป็นอันระงับไป เว้นแต่เจ้าหนี้จะแสดงต่อศาลได้ว่า การละเว้นนั้นเกิดขึ้นโดยพลั้งเผลอ³

แต่สำหรับเจ้าหนี้ไม่มีประกันที่มีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในความครอบครอง อาจด้วยความยินยอมของลูกหนี้เอง หรือเกิดจากการบังคับข่มขู่ให้ลูกหนี้ส่งมอบเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ แต่มิใช่สิทธิในทางจำนอง จำน่า หรือสิทธิยึดเหนี่ยว ในอันที่จะทำให้เจ้าหนี้มีฐานะเป็นผู้มีบุริมสิทธิที่จะบังคับได้ทำนองเดียวกับผู้รับจำนำ แม้กฎหมายจะให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ออกหมายเรียกบุคคลซึ่งได้ความหรือสงสัยว่ามีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในครอบครองมาไต่สวน สอบสวน หรือสั่งให้ส่งมอบทรัพย์สินเช่นนั้นได้ (มาตรา 117 วรรคแรก) แต่ต้องยอมรับว่าเป็นการยากที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะสามารถทราบหรือเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้นได้เอง หากบรรดาเจ้าหนี้ได้บอกกล่าวหรือแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบว่าตนมีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในความครอบครอง หรือส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพื่อจะได้นำมารวมไว้เป็นกองทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย ก็จะเป็นการช่วยเหลือให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถติดตามและรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ได้มากขึ้น และยังช่วยให้บรรดาเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ในสัดส่วนที่มากขึ้นด้วยเช่นกัน

สำหรับผู้เขียนมีความเห็นว่า กรณีดังกล่าวควรเป็นหน้าที่ที่เจ้าหนี้ควรจะได้บอกหรือแจ้งให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบ เพราะหากพิจารณาถึงความมุ่งหมายของกฎหมายล้มละลายที่ต้องการให้บรรดาเจ้าหนี้ได้รับความเท่าเทียมกันแล้ว จะพบว่าหน้าที่เจ้าหนี้มีได้บอกหรือแจ้งข้อมูล หรือส่งมอบทรัพย์สินเหล่านั้นเข้าสู่กองทรัพย์สินในคดีล้มละลาย ย่อมเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ได้เปรียบเจ้าหนี้อายอื่น ซึ่งขัดต่อความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของกฎหมายอย่างเห็นได้ชัด

สำหรับมาตรการที่ควรบังคับใช้กับกรณีนี้ซึ่งมีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในความครอบครองแต่ไม่บอกหรือส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะควรให้เจ้าหนี้รายดังกล่าวต้องเสียสิทธิการได้รับชำระหนี้ตามสัดส่วนแห่งทรัพย์สินที่เจ้าหนี้มีอยู่ในครอบครอง เพราะการที่เจ้าหนี้มีได้บอกหรือส่งมอบทรัพย์สินนั้น ย่อมเป็นเหตุให้บรรดาเจ้าหนี้อื่นได้รับความเสียหายเนื่องจากการไม่มีการนำทรัพย์สินเหล่านั้นมารวมเป็นกองทรัพย์สินในคดีล้มละลาย และจำนวนหนี้ที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จึงมีสัดส่วนที่น้อยลงตามมูลค่าของทรัพย์สินที่เจ้าหนี้มีอยู่ใน

³ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 97.

ความครอบครอง ดังนั้น ผลร้ายที่เจ้าหน้าที่ควรได้รับจึงต้องคิดคำนวณจากสัดส่วนของทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ยึดถือหรือครอบครองไว้

2. กรณีที่เจ้าหน้าที่สืบทราบถึงทรัพย์สินของลูกหนี้

การที่เจ้าหน้าที่ได้สืบทราบถึงการมีอยู่ซึ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ ไม่ว่าจะเกิดจากการจงใจ ซุกซ่อน ปกปิด หรือยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินออกไปให้พ้นจากอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ รวมถึงการสืบทราบถึงการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่มีลักษณะเป็นการให้เปรียบเจ้าหน้าที่อื่น หากเกิดจากการทุจริต ข้อมูลของลูกหนี้แล้ว การแจ้งข้อมูลเหล่านั้นให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบ เพื่อใช้อำนาจเพิกถอนนิติกรรมที่เป็นการฉ้อฉล หรือที่มีลักษณะเป็นการให้เปรียบเจ้าหน้าที่ หรือที่มีค่าตอบแทนน้อยเกินสมควร นับว่าเป็นสิ่งดีที่จะช่วยให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถรวบรวมทรัพย์สินกลับคืนมาเป็นกองทรัพย์สินในคดีล้มละลายได้มากขึ้น

แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ได้รับรู้หรือสืบทราบถึงทรัพย์สินของลูกหนี้แล้วไม่แจ้งข้อมูลเหล่านั้นให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบเพื่อรวบรวมติดตามกลับมาเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดี การกระทำของเจ้าหน้าที่เช่นนี้ ย่อมเป็นเหตุให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้รับผลกระทบ นอกจากจะไม่เพิ่มพูนมูลค่ากองทรัพย์สินแล้ว ยังเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่อื่นต้องเสียประโยชน์อีกด้วย แม้การให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ ในเบื้องต้นจะถือเป็นสิทธิของเจ้าหน้าที่ที่จะบอกหรือแจ้งแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือไม่ก็ได้ แต่การที่เจ้าหน้าที่ไม่บอกหรือแจ้งข้อมูลเหล่านั้นอาจทำให้บรรดาเจ้าหน้าที่อื่นต้องเสียหาย โดยการได้รับส่วนแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้ในสัดส่วนที่น้อยลง เพราะการที่ลูกหนี้มีทรัพย์สินน้อยหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทำการรวบรวมทรัพย์สินได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ให้กับบรรดาเจ้าหน้าที่ทุกรายได้ เจ้าหน้าที่จะต้องได้รับชำระหนี้เฉลี่ยตามสัดส่วนที่น้อยลงตามไปด้วย แม้กฎหมายจะให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจออกหมายเรียกบุคคลซึ่งเห็นว่าสามารถแจ้งข้อความเกี่ยวกับกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้มาได้สวนหรือสอบสวนได้ (มาตรา 117 วรรคแรก) แต่เป็นการยากที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะทราบว่าบุคคลใดสามารถแจ้งข้อความเกี่ยวกับกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ได้บ้าง ดังนั้น จึงมีแนวความเห็นว่าการที่เจ้าหน้าที่ได้รับรู้หรือสืบทราบถึงเรื่องเกี่ยวกับกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ เจ้าหน้าที่รายดังกล่าวควรมีหน้าที่บอกหรือแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบถึงข้อมูลเหล่านั้น หากเพิกเฉย ละเลย หรือปกปิดข้อมูล เจ้าหน้าที่นั้นควรต้องมีความรับผิดชอบในผลจากการกระทำของตน

สำหรับมาตรการที่ควรบังคับใช้กับกรณีที่เจ้าหน้าที่ได้รับรู้หรือสืบทราบถึงทรัพย์สินของลูกหนี้แล้วไม่แจ้งข้อมูลเหล่านั้นให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบเพื่อรวบรวมติดตามกลับมาเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดี ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะในทำนองเดียวกับกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งมีทรัพย์สิน

ของลูกหนี้ที่อยู่ในความครอบครองแต่ไม่บอกหรือส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าว คือให้เจ้าหนี้ต้องเสียสิทธิการได้รับชำระหนี้ตามสัดส่วนแห่งทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ได้รับรู้หรือสืบทราบมา โดยคิดคำนวณตามสัดส่วนของทรัพย์สินที่เจ้าหนี้เพิกเฉยหรือละเลยไม่บอกแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

ในขณะที่อีกแนวทางหนึ่งมีความเห็นว่าการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ ทั้งกรณี que เจ้าหนี้มีทรัพย์สินของลูกหนี้ในความครอบครองและกรณีที่เจ้าหนี้สืบทราบถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ เป็นสิทธิของเจ้าหนี้จะบอกหรือแจ้งให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบหรือไม่ก็ได้ เพราะการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ นั้น จะเป็นการสร้างภาระให้กับเจ้าหนี้ เนื่องจากการที่ลูกหนี้อยู่ในภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัวจนต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายมากอยู่แล้ว เพราะกฎหมายบังคับให้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายในหนี้ที่อาจขอรับชำระได้และมีความประสงค์จะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ นั้น ต้องเข้ามาในคดีด้วยการยื่นคำขอรับชำระหนี้ จากนั้นกฎหมายจะให้สิทธิแก่บรรดาเจ้าหนี้เหล่านั้นด้วยการได้รับชำระหนี้เป็นส่วนแบ่งเฉลี่ยจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามสัดส่วนแห่งหนี้ ให้เจ้าหนี้ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งมักปรากฏเป็นส่วนใหญ่ว่าเจ้าหนี้จะไม่ได้รับชำระหนี้เต็มตามจำนวนหนี้ที่ลูกหนี้เป็นหนี้อยู่ แต่จะได้รับจัดสรรแบ่งเฉลี่ยตามส่วนเท่านั้น ดังนั้น หากการบอกหรือแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ถือเป็นสิทธิของเจ้าหนี้แล้ว และปรากฏว่ามีเจ้าหนี้ที่เต็มใจให้ความร่วมมือกับกระบวนการด้วยการให้ข้อมูลแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าหนี้นั้นก็ควรได้รับสิ่งใดๆ ตอบแทนการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับกองทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย

สิ่งจูงใจหรือสิ่งตอบแทนที่เจ้าหนี้ควรได้รับจากการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการผู้เขียนมีข้อเสนอแนะให้เจ้าหนี้รายดังกล่าวได้รับค่าบำเหน็จหรือค่าตอบแทน โดยถือเป็นค่าใช้จ่ายที่จะต้องจ่ายจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ คิดคำนวณตามสัดส่วนร้อยละของทรัพย์สินที่ทำการติดตามและรวบรวมได้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการกำหนดค่าบำเหน็จหรือค่าตอบแทนดังกล่าวจะเป็นสิ่งจูงใจที่ดีให้เจ้าหนี้ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ควรมีขั้นตอนหรือกระบวนการในการอนุมัติค่าบำเหน็จหรือค่าตอบแทนดังกล่าวด้วยวิธีการให้ที่ประชุมเจ้าหนี้อนุมัติหรือเห็นชอบก่อน เพราะค่าบำเหน็จหรือค่าตอบแทนนั้น เป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสัดส่วนการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้

2.3 การสร้างมาตรการหรือแรงจูงใจ

การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย นับว่าเป็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของกฎหมายล้มละลาย บรรดาทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้จะถูกนำมารวมเป็นกองทรัพย์สินในคดีล้มละลายเพื่อจัดสรรแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ต่อไป ซึ่งเป็นโอกาสดีที่ลูกหนี้จะได้ชำระหนี้สินให้เสร็จไป และผู้ที่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินก็คือเจ้าหนี้ เพราะหากรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ได้มากเท่าไร สัดส่วนการได้รับส่วนแบ่งเฉลี่ยจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ก็จะมีมากขึ้นด้วย แต่จากกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินที่กฎหมายกำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่หลักของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดเป็นแนวคิดที่ว่า ในฐานะที่เจ้าหนี้เป็นบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้โดยตรง และเป็นบุคคลที่มีนิติสัมพันธ์ มีความใกล้ชิดกับลูกหนี้มากกว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ควรมีบทบาทในกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินอย่างไร

มีแนวคิดแยกออกเป็น 2 กรณี คือ

1. เห็นควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้
2. เห็นควรให้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้

แต่ไม่ว่าการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้จะควรถูกกำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่หรือเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ กฎหมายควรคำนึงถึงมาตรการสำหรับใช้บังคับหรือให้ผลร้ายแก่เจ้าหนี้หากเจ้าหนี้เพิกเฉยไม่ยึดถือหรือปฏิบัติตามในกรณีที่มีความเห็นว่าการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้หรือในกรณีที่มีความเห็นว่าการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการหรือไม่ก็ได้ หากเจ้าหนี้เต็มใจให้ความร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือเช่นว่านั้น กฎหมายควรคำนึงถึงการให้สิ่งจูงใจเพื่อเป็นการตอบแทนการให้ความสำคัญและใส่ใจเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการ

แนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างมาตรการทางกฎหมาย

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างมาตรการทางกฎหมายสำหรับกรณีที่เห็นควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ เหตุที่กฎหมายควรมีมาตรการบังคับหรือให้เจ้าหนี้ได้รับผลร้ายจากการเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่นั้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เจ้าหนี้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เพราะถ้ากฎหมายกำหนดให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ แต่ไม่ได้มีมาตรการหรือผลร้ายอย่างใดเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการไม่ทำหน้าที่นั้น อาจเป็นเหตุให้เจ้าหนี้เกิดความละเลย ไม่ใส่ใจหรือให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพราะเห็นว่าไม่มีบทลงโทษ

หรือทำให้ตนต้องเสียประโยชน์หรือได้รับผลร้ายจากการกระทำเช่นนั้น ดังจะเห็นได้จากกรณีที่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ขัดขึ้นหรือละเลยไม่ช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ตามมาตรา 155 แต่กฎหมายก็มิได้มีมาตรการหรือบทลงโทษสำหรับเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ที่ขัดขึ้นหรือละเลยไม่ช่วยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้ได้รับผลร้ายจากการกระทำของตนเองแต่อย่างใด ผลของการขัดขึ้นหรือละเลยเช่นนั้นก็มีเฉพาะเรื่อง การให้ที่ประชุมเจ้าหนี้แต่งตั้งเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ขึ้นใหม่แทนเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เดิมเท่านั้น (มาตรา 156) เมื่อเห็นว่าไม่มีมาตรการหรือบทลงโทษ เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์จึงไม่ให้ความสำคัญหรือเกรงกลัวต่อบทบัญญัติของกฎหมายเท่าที่ควร

สำหรับมาตรการที่ควรบังคับใช้กับกรณีที่เจ้าหนี้ละเลยหรือเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน เช่น การกำหนดให้เจ้าหนี้รายดังกล่าวต้องเสียสิทธิการได้รับชำระหนี้ตามสัดส่วนแห่งทรัพย์สินที่ทำให้องค์ทรัพย์สินของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์

แนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจ

แนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจสำหรับกรณีที่เห็นควรกำหนดให้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากกฎหมายเห็นควรให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้แล้ว การกำหนดสิ่งจูงใจหรือสิ่งตอบแทนการให้ความร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือในกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินนั้น จะเป็นแรงกระตุ้นให้เจ้าหนี้มีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้น เพราะหากการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเป็นสิทธิที่เจ้าหนี้จะให้ความร่วมมือหรือไม่ก็ได้ แต่ไม่ได้มีสิ่งจูงใจหรือสิ่งตอบแทนใดๆ การให้ความร่วมมือจากบรรดาเจ้าหนี้น่าจะเกิดขึ้นได้ยาก

สิ่งจูงใจหรือสิ่งตอบแทนที่เจ้าหนี้ควรได้รับจากการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการ เช่น การให้เจ้าหนี้ได้รับค่าบำเหน็จหรือค่าตอบแทน คิดคำนวณตามสัดส่วนร้อยละของทรัพย์สินที่ทำการติดตามและรวบรวมได้ หรือได้รับค่าใช้จ่ายสำหรับการรวบรวมทรัพย์สินนั้นคืนโดยจ่ายจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามที่ได้รับความเห็นชอบหรืออนุมัติจากที่ประชุมเจ้าหนี้เพื่อตรวจสอบมิให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงและเป็นภาระแก่กองทรัพย์สินของลูกหนี้มากเกินไป

2.4 ค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สิน

1. ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมทรัพย์สิน

ค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นในการรวบรวมทรัพย์สิน ได้แก่ บรรดาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการติดตามรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ ไม่ว่าจะเป็นการสืบทรัพย์ การเดินทางไปยังภูมิลำเนาของลูกหนี้เพื่อตรวจดูว่าลูกหนี้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร มีทรัพย์สินเป็นสังหาริมทรัพย์หรือ

อสังหาริมทรัพย์หรือไม่ หรือหากมีความจำเป็นเจ้าหนี้อาจทำการว่าจ้างบุคคลภายนอกทำการสืบหาทรัพย์ โดยเฉพาะในคดีที่ลูกหนี้มีทรัพย์สินจำนวนมาก การรวบรวมติดตามทรัพย์สินมีความยุ่งยากซับซ้อน

2. ค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สิน

ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 155 กำหนดให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์มีหน้าที่ต้องรักษาผลประโยชน์ และช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน รับผิดชอบในความเสียหายและรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมในคดีล้มละลาย เช่น ค่าธรรมเนียมการยึดทรัพย์ ค่าธรรมเนียมการรวบรวมทรัพย์สิน

- ค่าธรรมเนียมการยึดทรัพย์ ได้แก่ ค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามตาราง 5 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนี้

(1) ค่าธรรมเนียมการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด คิดในอัตราร้อยละ 3 ของจำนวนเงินที่ขายหรือจำหน่ายได้

(2) ค่าธรรมเนียมการจ่ายเงินที่ยึดหรืออายัดแก่เจ้าหนี้ คิดในอัตราร้อยละ 2 ของจำนวนเงินที่ยึดหรืออายัด

(3) ค่าธรรมเนียมเมื่อยึดทรัพย์สินซึ่งไม่ใช่ตัวเงินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่าย คิดในอัตราร้อยละ 2 ของราคาทรัพย์สินที่ยึด

(4) ค่าธรรมเนียมเมื่อยึดหรืออายัดเงินหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่าย คิดในอัตราร้อยละ 1 ของจำนวนเงินที่ยึดหรืออายัด หรือราคาทรัพย์สินที่อายัด

(5) ค่าธรรมเนียมการขายโดยวิธีประมูลระหว่างคู่ความ คิดในอัตราร้อยละ 2 ของราคาประมูลสูงสุด

- ค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สิน ตามอัตราที่กำหนดในมาตรา 179(4) คือ คิดค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินในอัตราร้อยละ 3 ของเงินสุทธิที่รวบรวมได้ และสำหรับทรัพย์สินที่รวบรวมได้แล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายให้คิดในอัตราร้อยละ 2 ของราคาทรัพย์สินนั้น โดยถือเป็นค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินตามมาตรา 130(4)

มีประเด็นที่ควรพิจารณา คือ ไม่ว่าการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ จะสมควรกำหนดให้เป็นสิทธิหรือเป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ แต่ถ้าวการรวบรวมทรัพย์สินดังกล่าว นั้น มีค่าใช้จ่ายในการติดตามทรัพย์และค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินเกิดขึ้น ควรกำหนดความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมเหล่านั้นอย่างไร

แนวความคิดแรก

จากแนวความคิดแรกเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ของเจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ ดังจะเห็นได้จากบทบาทหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 155 เรื่องการช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมทรัพย์สิน แม้ว่าการทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้น จะมีค่าใช้จ่ายต่างๆ เกิดขึ้น แต่ด้วยภาระหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ ก็ยังคงต้องรับผิดชอบบรรดาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จากภาระหน้าที่ดังกล่าวนี้ จึงเกิดเป็นอุปสรรคซึ่งบั่นทอนกำลังใจในการทำหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ เพราะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่ได้รับความร่วมมือจากบรรดาเจ้าหนี้คนอื่นด้วย ประกอบกับกฎหมายมิได้กำหนดให้ค่าใช้จ่ายของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ที่เกิดขึ้นจากการทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เป็นค่าใช้จ่ายที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้⁴ ดังนั้น บรรดาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จึงตกเป็นภาระที่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง

⁴ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 130 บัญญัติว่า

“ในการแบ่งทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ นั้น ให้ชำระค่าใช้จ่ายและหนี้สินตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายในการจัดการมรดกของลูกหนี้
- (2) ค่าใช้จ่ายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้
- (3) ค่าปลงศพลูกหนี้ตามสมควรแก่ฐานะานุรูป
- (4) ค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินตามมาตรา 179 (4)
- (5) ค่าธรรมเนียมของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์และค่าทนายความตามที่ศาล หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนด

(6) ค่าภาษีอากรที่ถึงกำหนดชำระภายในหกเดือนก่อนมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ และเงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับก่อนมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เพื่อการทำงานที่ได้ทำให้ลูกหนี้ซึ่งเป็นนายจ้างตามมาตรา 257 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน

- (7) หนี้อื่น ๆ

ถ้ามีเงินไม่พอชำระเต็มจำนวนหนี้ในลำดับใดให้เจ้าหนี้ในลำดับนั้นได้รับเฉลี่ยตามส่วน”

ส่วนค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สิน หากพิจารณาถึงความมุ่งหมายของการจัดการและรวบรวมทรัพย์สิน พบว่า เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้ทุกราย ไม่จำกัดว่าเจ้าหนี้รายดังกล่าวจะอยู่ในสถานะเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์หรือเจ้าหนี้ทั่วไป แต่การกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ต้องรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมการรวบรวมทรัพย์สินแต่เพียงผู้เดียวนั้น อาจเป็นสิ่งที่สร้างภาระให้แก่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ และอาจส่งผลให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไม่ประสงค์จะทำหน้าที่ดังกล่าว เพราะการทำหน้าที่ของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น มิได้ทำให้เจ้าหนี้ผู้นั้นอยู่ในฐานะที่ดีกว่าหรือมีบุริมสิทธิในการได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น และยังคงแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นด้วย แม้กฎหมายจะกำหนดให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์มีสิทธิได้รับชำระหนี้สำหรับค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินคืนก่อนหนี้รายอื่น โดยถือเป็นบุริมสิทธิตามมาตรา 130(4) แต่ก็มีได้เป็นหลักประกันหรือให้ความมั่นใจแก่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ว่า จะได้รับชำระหนี้ดังกล่าวคืนเต็มจำนวน เพราะหากทรัพย์สินของลูกหนี้มีไม่เพียงพอที่จะชำระเป็นค่าธรรมเนียมต่างๆ เงินค่าธรรมเนียมการรวบรวมทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ต้องเสียไปนั้น ก็จะตกเป็นพับที่ต้องรับผิดชอบไปด้วยตนเองแต่เพียงผู้เดียว

ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดเป็นภาระแก่เจ้าหนี้มากเกินไป ควรกำหนดให้เจ้าหนี้ได้รับบรรดาค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นจากการทำหน้าที่ติดตามรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้และค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินคืนจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยหักเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

แนวความคิดที่สอง

สำหรับแนวความคิดที่เห็นสมควรกำหนดให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่ควรให้เจ้าหนี้ต้องรับผิดชอบในบรรดาค่าใช้จ่ายในการติดตามรวบรวมทรัพย์สินและค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินเหล่านั้น เพราะถ้ากำหนดให้เจ้าหนี้ผู้เสนอตัวเข้ามาเป็นผู้รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมดังกล่าวด้วย จะยังเป็นการไม่สนับสนุนให้เจ้าหนี้ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ แต่ควรให้เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับเงินค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สินคืนจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยหักเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ควรกำหนดให้บรรดาค่าใช้จ่ายในการรวบรวมทรัพย์สิน และค่าธรรมเนียมในการรวบรวมทรัพย์สิน เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ โดยให้จ่ายจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ และมีบุริมสิทธิอยู่ในลำดับเดียวกันกับค่าใช้จ่ายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ ในมาตรา 130(2) โดยไม่จำกัดว่าจะกำหนดบทบาทของเจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สินไปในแนวทางใด